

SECTION 3. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEMS IN EDUCATION

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-623-2-8>

MOVEMENT GAMES AS A MEANS OF DEVELOPING PHYSICAL AND PERSONAL QUALITIES IN CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

РУХЛИВІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Potiuk S. V.

*Doctor of Philosophy in Pedagogy,
Assistant at the Department of Physical
Therapy, Rehabilitation, Special and
Inclusive Education, Uzhhorod National
University
Uzhhorod, Ukraine*

Потюк С. В.

*доктор філософії з педагогіки,
асистент кафедри фізичної терапії,
реабілітації, спеціальної та
інклюзивної освіти
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

Melnyk O. M.

*the 2 year Student of specialty 016
Special Education
Uzhhorod National University,
Uzhhorod, Ukraine*

Мельник О. М.

*студентка 2 курсу навчання
спеціальності 016 Спеціальна освіта
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

Постановка проблеми. У сьогоднішньому світі одним з головних завдань української нації визначено виховання підростаючого покоління, яке спроможне усвідомлювати важливість ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, спираючись на те, що це найвища індивідуальна і суспільна цінність. Відтак, у теперішніх умовах інклюзивної та спеціальної освіти посилена увага приділяється всебічному розвитку дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП), зокрема фізичному.

Основою фізичного розвитку, власне, є правильна та послідовна рухова активність дитини, яка націлена на полегшення адаптації та інтеграції в суспільні процеси через удосконалення фізичного стану.

Варто зазначити, що однією з ключових особливостей, які сприяють гармонійному фізичному розвитку дитини, є спроможність швидко та вірно реагувати на всі подразники, виконувати рухи в найкоротший відрізок часу, що для дитини з порушенням розвитку вкрай важливо, оскільки наголошуємо здебільшого вищезгадані функції в них знижені або взагалі відсутні. Тому проблема використання рухливих ігор як засобу розвитку якостей у дітей з ООП є актуальною, та потребує розгляду та впровадження їх в закладах освіти.

Аналіз наукових досліджень. Чисельність наукових праць, у яких простежується розгляд проблематики різко зростає на українській науковій ниві (Л. Зелена, Л. Карпенко, С. Потюк, Т. Осадченко, А. Семенов, В. Ткаченко, С. Миронова та інші). Дослідниками описано у наукових доробках вплив рухливих ігор на розвиток фізичних та особистісних якостей дітей з ООП. Зокрема науковець Н. Лешій підтвердила важливість введення рухливих ігор, зазначивши, що їх застосування «дозволяє створити ситуації, які сприяють покращенню пам'яті, уваги, уяви та просторового орієнтування» [4]. Українська дослідниця та дефектолог С. Миронова провела емпіричне дослідження і у науковій праці вказала відсоткові відношення щодо порушень фізичного розвитку у дошкільників (наприклад, відставання від стандартних показників: гнучкість – на 10–20%; сили – на 15–30; швидкість – на 10–15%; витривалість – на 20–40%) [5]. У більш практичному руслі, досліджуючи означену проблему, С. Потюк сформулювала організаційно-педагогічні умови проведення рухливих ігор з дітьми з ООП, з-поміж яких зроблено акцент на: вказівках, їх чіткості; зусиллях дитини, а не на результат; систематичності повторення алгоритму дій; позитивній педагогічній підтримці та емоційному заряді; залученості батьків та виконанні елементів вправ у домашніх умовах [6].

Мета дослідження. Теоретично дослідити та обґрунтувати значення рухливих ігор як засобу розвитку фізичних та особистісних якостей дітей з ООП.

Виклад основного матеріалу. У сучасному суспільстві спостерігається нахил до зниження рухової активності значної кількості дітей з ООП. Хоча, неабияке значення для здоров'я дитини має вплив бігу, ходьби, їзди на велосипеді, плавання, стрибків на місці, перекидання предметів. Вищезазначені навички можна сформувати, впроваджуючи в активну діяльність рухливі ігри.

Рухлива гра – це емоційна і свідомо діяльність дітей, яка обмежена правилами, спрямована на подолання труднощів різних ступенів, досягнення мети та розвитку активності дітей. Відзначено, що ігри, за умови їх регулярного використання, підтримують здоров'я та сприяють

достатньої фізичної активності дітей з особливими освітніми потребами дошкільного та молодшого шкільного віку, оскільки задовільняючи потребу рухової активності організму з'являється збагачення рухового досвіду та вдосконалення різних вмінь і навичок. Практично завжди закріплюються основні рухи і розвивається витривалість, сила, швидкість та спритність [3].

Рухлива гра підбирається індивідуально і спрямовується на розвиток занижених активних функцій. Для дітей з ООП ігри побудовані таким чином, щоб вирішувалися завдання, які на даний період часу є головними у розвитку (загальні та корекційні). Під час занять рухливі ігри охоплюють важливі елементи: вступну та заключну ходьбу, повторюваність однотипних рухів (за потреби). Варто відмітити, що гра та її сюжет повинен бути нескладний для сприймання та усвідомлення дитиною з особливими освітніми потребами, як-от: правила – прості, зміст – охоплює на один епізод, рухові дії – елементарні. У тривалій взаємодії з дитиною доцільно комбінувати не більше двох-трьох вправ, а також використовувати музичний або словесний супровід. Ми впевнені, що швидкий ефект розвитку фізичних якостей можливий, в тому випадку, коли дії виконуються послідовно та закономірно.

Зазначимо, що при правильному впровадженні рухливих ігор у корекційний процес, з'являється змога для створення активного розвитку та включення їх у рухову діяльність. Загалом, як показує практика, рухливі ігри є ефективним засобом розвитку фізичних якостей, власне, через те що впливають фізичну та емоційну сферу (розвиваючи швидкість, спритність, координацію, увагу та психоемоційне самопочуття).

У спеціальній та інклюзивній освіті використання рухливих ігор для дітей з ООП спрямована на корекцію рухів, оздоровлення і формування якостей. Варто відзначити, що для адаптації чи модифікації рухливої гри у взаємозв'язку з можливостями та потребами дітей з ООП, педагогічні працівники та науковці торкаються таких викликів, як зміна правил гри, облаштування середовища, забезпечення необхідною матеріально-технічною базою, тощо. Увага постійно зосереджується на виявленні можливостей та зрозумілих мотивів діяльності. Вищезазначене закарбовує внесок у розвиток дитини з ООП [1].

У корекції фізичного розвитку дітей з ООП важливу роль відіграє проведення ранкової гімнастики, активних ігор у різний час доби, а ще впровадження корекційним педагогом фізичної активності на заняттях. Зокрема, систематичні та послідовні заняття сприяють не тільки розвитку фізичних якостей, й становленню особистісних якостей: організованості, старанності, наполегливості, кмітливості, позитивного ставлення

до оточуючих, інтересу до навколишнього світу, контролю над своїми діями та емоціями.

Стверджено, що розвиток основних фізичних якостей тісно пов'язаний із формуванням рухових навичок. Завдяки руху ще у ранньому віці формуються фізіологічні характеристики, які стають основою для формування майбутніх фізичних та особистісних якостей людини [2]. Насамкінець, звертаємо увагу, що для розвитку дрібної моторики рук та доцільно робити акцент на дію обох рук одночасно, тобто утримання великих предметів-обома руками, а малих у свою чергу – однією.

Висновок. Підсумовуючи вищесказане, важливо підкреслити, що основне завдання педагогічного працівника – це сприяння всебічному соціальному, фізичному та психоемоційному розвитку дитини з ООП. Розглянута проблематика зосереджена на відновленні рухової діяльності дітей з ООП, адаптації їх до навчального середовища, мотивації для подальшої роботи та пізнанні дитини самої себе. З урахуванням труднощів дітям з ООП потрібен індивідуальний підхід і більше часу для засвоєння рухів, але зусилля зазвичай дають позитивний результат: сприяння для формування правильної постави, ритмів руху, зменшення ризику гіподинамії та порушення опорно-рухового апарату. Заняття з використанням рухливих ігор супроводжують и позитивні емоції, радість, піднесення та інтерес до подальших дій, і саме це є своєрідним поштовхом появи впевненості та сили у дитини, звісно рутинна робота виконується разом з підтримкою, як педагогів, так і батьків дитини з ООП.

Таким чином, проблема розвитку фізичних та особистісних якостей у дітей з особливими освітніми потребами важливий і невідкладний процес, який потребує уваги і забезпечення активності кожної дитини у освітньому процесі з урахуванням, власне, можливостей та рівня підтримки.

Література:

1. Адаптивне фізичне виховання : навч. посіб. / уклад. Т. М. Осадченко, А. А. Семенов, В. Т. Ткаченко. Умань : ВПЦ «Візаві», 2014. 210 с.
2. Дмитрієв А. А. Фізична культура в спеціальній освіті : навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. зав. К. : 2002. 176 с.
3. Зелена Л., Карпенко Л. Рухливі ігри. Vseosvita. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/000bb04c72.docx.html> (дата звернення: 09.09.2025).
4. Лещій Н. В. Застосування рухливих ігор на логопедичних заняттях як засобу корекції мовлення з дітьми старшого дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 62. Т. 1. С. 67–70.

5. Миронова С. П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підруч. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ імені І. Огієнко, 2015. 311 с.

6. Потюк С. В. Рухливі ігри як чинник подолання фізичних труднощів дітей з інтелектуальними порушеннями. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2024. № 102. С. 60–64.